

Wyrok z dnia 29 czerwca 2005 r.

II UK 262/04

Orzeczenie węgierskiej komisji lekarskiej stwierdzające brak inwalidztwa osoby, do której mają zastosowanie przepisy umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Węgierską Republiką Ludową o współpracy w dziedzinie polityki społecznej podpisanej w Warszawie dnia 14 lutego 1959 r. (Dz.U. Nr 67, poz. 416) nie jest wiążące na podstawie art. 17 tej umowy i § 9 porozumienia z dnia 11 listopada 1960 r. w sprawie wykonania umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową w Węgierską Republiką Ludową o współpracy w dziedzinie polityki społecznej z dnia 14 lutego 1959 r. (Dz.Urz. Komitetu Pracy i Płac z 1961 r. Nr 1, poz. 1) w postępowaniu toczącym się na skutek wniosku złożonego w polskim organie rentowym.

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 czerwca 2005 r. sprawy z wniosku Bohdana S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. - Centralnemu Biuru Obsługi Umów Międzynarodowych o polską rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 sierpnia 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 6 listopada 2001 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych - Departament Wyплаты Świadczeń Zagranicznych odmówił przyznania wnioskodawcy Bohdanowi S. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec niestwierdzenia takiej niezdolności. Kolejną decyzją z dnia 15 maja 2002 r. organ rentowy ponownie od-

mówił przyznania prawa do renty, stwierdzając, że niezdolność do pracy powstała po upływie 18 miesięcy od ustania okresu ubezpieczenia. Wnioskodawca zaskarżył odwołaniem obie decyzje.

Wyrokiem z dnia 16 października 2003 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że pierwszy wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy wnioskodawca złożył 29 października 1998 r. Udowodnił okres zatrudnienia w Polsce od 1 września 1961 r. do 28 lutego 1984 r. i okres zatrudnienia na Węgrzech od 4 kwietnia 1989 r. do 19 października 1998 r., łącznie 31 lat, 7 miesięcy i 21 dni. Orzeczeniem biegłych lekarzy z dnia 15 czerwca 1998 r. - wydanym w postępowaniu toczącym się na Węgrzech - ustalono 50% utraty zdolności do pracy, co w myśl przepisów prawa węgierskiego dotyczących inwalidztwa nie czyniło wnioskodawcy inwalidą żadnej z grup. Na podstawie tego orzeczenia organ rentowy decyzją z dnia 22 kwietnia 2000 r. odmówił wnioskodawcy prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Decyzja ta stała się prawomocna. Zaskarżona decyzja z dnia 6 listopada 2001 r. została wydana w załatwieniu ponownego wniosku z dnia 20 czerwca 2000 r. Orzeczeniem z dnia 6 lipca 2000 r. lekarz orzecznik stwierdził częściową okresową niezdolność do pracy po przebytych zawałach serca od dnia 7 sierpnia 1997 r. Ponieważ węgierska instytucja ubezpieczeniowa potwierdziła, że według węgierskiego orzeczenia lekarskiego wnioskodawca nie jest uznany za inwalidę, organ rentowy uznał, że jest związany tym orzeczeniem na podstawie § 9 porozumienia z dnia 11 listopada 1960 r. w sprawie wykonania umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Węgierską Republiką Ludową o współpracy w dziedzinie polityki społecznej z dnia 14 lutego 1959 r. Kolejnym orzeczeniem węgierskiej komisji lekarskiej stwierdzono stałe inwalidztwo w 67% od dnia 5 lipca 2001 r. Orzeczenie to było podstawą przyznania wnioskodawcy świadczenia rentowego przez węgierską instytucję ubezpieczeniową. Natomiast organ rentowy w kolejnej decyzji uznał, że wnioskodawca mimo stwierdzenia inwalidztwa nie spełnia warunków do przyznania prawa do renty, gdyż niezdolność do pracy powstała po upływie 18 miesięcy od ustania okresu ubezpieczenia. Sąd przeprowadził dowód z opinii biegłego lekarza kardiologa, który stwierdził, że wnioskodawca po przebytych zawałach serca od 7 sierpnia 1997 r. był częściowo niezdolny do pracy. Od 4 kwietnia 2002 r. jest całkowicie niezdolny do pracy okresowo z rokowaniami na poprawę stanu zdrowia. Wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu w Polsce do 15 października 1987 r. Przy przyjęciu, że niezdolność do pracy powstała 7 sierpnia

1997 r. wnioskodawca nie mógłby uzyskać prawa do renty wyłącznie na podstawie art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.). Z kolei uwzględnienie okresu ubezpieczenia za granicą wymaga zastosowania przepisów Umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Węgierską Republiką Ludową. Zgodnie z art. 8 ust. 1 Umowy przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości zlicza się okresy zatrudnienia przebyte na terytorium obu Umawiających się Stron; każda ze stron ustala według własnych przepisów prawnych, jakie okresy zatrudnienia, przebyte na jej terytorium, podlegają zliczeniu. Na podstawie art. 14 ust. 1 właściwe organy Umawiających się Stron ustalają według obowiązujących je przepisów prawnych, czy osoba zgłaszająca roszczenie o zaopatrzenie emerytalne, z tytułu starości lub inwalidztwa, spełnia warunki do tych zaopatrzeń. Po zaliczeniu okresów ubezpieczenia na Węgrzech uznanych przez węgierską instytucję ubezpieczeniową, wnioskodawca spełnia warunek posiadania wymaganego okresu ubezpieczenia. Drugim warunkiem jest powstanie niezdolności do pracy nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania okresów składkowych i nieskładkowych. Według postanowienie art. 17 Umowy centralne organy Umawiających się Stron mogą ustalić w drodze porozumienia, czy rozstrzygnięcie właściwego organu jednej Umawiającej się Strony w sprawie inwalidztwa i stopnia ograniczenia zdolności do pracy jest wiążące również dla właściwego organu drugiej Strony. Takie porozumienie zostało zawarte w dniu 11 listopada 1960 r. Według § 9 tego porozumienia orzeczenie właściwej komisji lekarskiej jednej Umawiającej się Strony, wydane w przedmiocie ustalenia inwalidztwa oraz daty powstania i stopnia inwalidztwa (stopnia zmniejszonej niezdolności do pracy), jak również rozstrzygnięcie, czy zmniejszenie zdolności do pracy jest następstwem wypadku w zatrudnieniu albo choroby zawodowej, jest wiążące dla właściwego organu drugiej Umawiającej się Strony. Do wydawania powyższych orzeczeń właściwa jest komisja lekarska tej Umawiającej się Strony, na której terytorium osoba zainteresowana mieszka w chwili przeprowadzenia badania lekarskiego. Bezsporne zatem pozostaje w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy, że instytucją właściwą do wydania orzeczenia lekarskiego w stosunku do wnioskodawcy była strona węgierska. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Grodzkiego w Győr ograniczenie zdolności do pracy od 1 lutego 1998 r. nie powodowało inwalidztwa. Początek inwalidztwa ustalono na dzień 5 lipca 2001 r. Orzeczenie to jest zdaniem Sądu wiążące dla strony polskiej, zatem zaskarżone decyzje są prawidłowe.

Apelacja wnioskodawcy od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 17 sierpnia 2004 r. [...]. Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe stanowisko Sądu pierwszej instancji, że na podstawie § 9 powołanego porozumienia właściwym orzeczeniem lekarskim jest orzeczenie lekarzy węgierskich. Wnioskodawca przebywał bowiem i przebywa na terytorium Węgier. Orzeczenie to jednoznacznie wskazuje, że wnioskodawca stał się inwalidą III grupy w świetle przepisów prawa węgierskiego dopiero od dnia 5 lipca 2001 r. Wcześniejsze uznanie ograniczenia zdolności do pracy, nie może być traktowane na równi z uznaniem istnienia niezdolności do pracy (inwalidztwa jednej z grup przed 1 września 1997 r.) w rozumieniu polskich przepisów.

Wyrok ten wnioskodawca zaskarżył kasacją opierając ją na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art.17 umowy międzynarodowej z dnia 14 lutego 1959 r. zawartej między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Węgierską Republiką Ludową o współpracy w dziedzinie polityki społecznej (Dz.U. Nr 67, poz. 416) w związku z § 9 porozumienia w sprawie wykonania tej umowy (Dz.Urz. Komitetu Pracy i Płac z 1961 r. Nr 1, poz. 1) oraz przez niezastosowanie art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W uzasadnieniu kasacji podniósł, że Sąd Apelacyjny niezasadnie przyjął, że polski organ rentowy jest związany treścią prawa węgierskiego co do zasad przyznawania polskiej renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie polskich przepisów w sytuacji, gdy z przepisów tych wynika, że polski organ rentowy jest związany jedynie rozstrzygnięciem w sprawie stopnia inwalidztwa i stopnia ograniczenia zdolności do pracy. Polskie organy rentowe nie są i nie mogą być związane treścią prawa węgierskiego co do zasad przyznawania renty. Ponieważ wnioskodawca domaga się polskiej renty, ocena jego uprawnień powinna być dokonana na podstawie art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wnioskodawca spełnił wszystkie warunki określone w tym przepisie, a zatem powinien on zostać zastosowany. W związku z tymi zarzutami wnioskodawca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona, gdyż Sąd Apelacyjny dokonał błędnej wykładni wskazanych w niej przepisów umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Węgierską Republiką Ludową o współpracy w dziedzinie polityki społecznej zawartej dnia 14 lutego 1959 r. i zawartego na jej podstawie porozumienia z dnia 11 listopada 1960 r. Umowa ta regulując wzajemną współpracę wprowadza zasadę równego traktowania obywateli obu państw w zakresie prawa pracy, szkolenia zawodowego, ubezpieczenia społecznego i innych świadczeń (art. 3). Określając wzajemne objęcie ubezpieczeniem obywateli obu państw, postanowienia umowy w każdym punkcie zastrzegają stosowanie prawa wewnętrznego państwa, którego organy orzekają w sprawie ubezpieczenia oraz świadczeń z tego ubezpieczenia. Okresy ubezpieczenia na terytorium każdego z państw są wzajemnie uznawane, jednak ustalanie tych okresów następuje na podstawie przepisów prawa wewnętrznego tego z państw, w którym zostały przebyte te okresy (art. 8). W zakresie przyznawania świadczeń z ubezpieczenia społecznego zasada stosowania prawa wewnętrznego państwa, w którym zgłoszono roszczenie o świadczenie, została w sposób wyraźny sformułowana w art. 14 ust. 1. Stanowi on, że właściwe organy Umawiających się Stron ustalają według obowiązujących je przepisów prawnych, z uwzględnieniem zliczonych okresów zatrudnienia w myśl postanowień artykułu 8, czy osoba, zgłaszająca roszczenie o zaopatrzenie emerytalne z tytułu starości lub inwalidztwa albo o zaopatrzenie dla członków rodziny, spełnia warunki do tych zaopatrzeń. Warunki do renty z tytułu inwalidztwa (według terminologii umowy) w przypadku zgłoszenia wniosku w polskim organie rentowym, muszą być zatem oceniane według przepisów prawa polskiego. Skoro przepis art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), jako jeden z warunków przyznania prawa do renty wymienia niezdolność do pracy, które to określenie zastąpiło funkcjonujące poprzednio pojęcie inwalidztwa, spełnienie tego warunku należy oceniać według przepisów tej ustawy przy zastosowaniu definicji zawartej w art. 12.

Przepis art. 17 powołanej umowy międzynarodowej, pozwalający na porozumienie w zakresie mocy wiążącej orzeczenia organu jednej ze stron w sprawie inwalidztwa dla odpowiedniego organu drugiej strony, nie wprowadza odstępstwa od zasady stosowania prawa wewnętrznego. Ma on na celu ułatwienie osobie przebywającej na terenie jednego z państw, a ubiegającej się o świadczenia w drugim państwie, uzyskania orzeczenia o stanie zdrowia w miejscu swego zamieszkania. W § 9 poro-

zumienia zawartego na podstawie tej umowy mowa jest o mocy wiążącej orzeczenia w przedmiocie ustalenia inwalidztwa oraz daty powstania i stopnia inwalidztwa (stopnia zmniejszonej niezdolności do pracy), wydanego przez komisję lekarską w jednym z państw, dla odpowiedniego organu drugiego państwa. Ma to ten skutek, że orzeczenie wydane przez węgierską komisję lekarską traktuje się tak samo, jak orzeczenie lekarza orzecznika wydane na podstawie art. 14 ustawy o emeryturach i rentach. Orzeczenie wydane przez węgierską komisję lekarską nie może wiązać polskich organów orzekających o prawie do świadczeń w większym stopniu, niż orzeczenie lekarza orzecznika. O ile orzeczenie lekarza orzecznika stanowi podstawę do wydania decyzji przez organ rentowy, to w przypadku zaskarżenia decyzji orzeczenie to w żadnym stopniu nie wiąże sądu rozpoznającego odwołanie. Ustalenia, czy stan zdrowia osoby ubiegającej się o rentę odpowiada definicji niezdolności do pracy, sąd dokonuje we własnym zakresie. Chociażby z tej przyczyny stanowisko Sądu Apelacyjnego co do mocy wiążącej orzeczenia węgierskiego organu ubezpieczeniowego o braku inwalidztwa (niezdolności do pracy) w dacie, w której wnioskodawca został uznany za niezdolnego do pracy w postępowaniu przed polskim organem rentowym (7 sierpnia 1997 r.), jest błędne. Sąd oceniał warunki, od których uzależnione jest prawo do świadczeń według przepisów prawa węgierskiego, powołując się na orzeczenie sądu węgierskiego. Jest to sprzeczne z art. 14 ust. 1 umowy międzynarodowej.

Moc wiążąca orzeczenia o braku inwalidztwa z dnia 15 czerwca 1998 r. i kolejnego orzeczenia wydanego 19 czerwca 2001 r. (po złożeniu wniosku w niniejszej sprawie) nie wynika także z literalnego brzmienia § 9 porozumienia. Na podstawie tego przepisu moc wiążącą mają orzeczenia „w przedmiocie ustalenia inwalidztwa oraz daty powstania i stopnia inwalidztwa (stopnia zmniejszonej niezdolności do pracy)”, co oznacza, że moc wiążąca dotyczy tylko orzeczeń pozytywnych - ustalających inwalidztwo, jego stopień oraz datę powstania. Z treści przepisu nie można wyprowadzić wniosku co do mocy wiążącej orzeczeń, w których nie stwierdza się inwalidztwa (niezdolności do pracy). W konsekwencji orzeczenie węgierskiej komisji lekarskiej stwierdzające brak inwalidztwa osoby, co do której mają zastosowanie przepisy umowy międzynarodowej z dnia 14 lutego 1959 r. zawartej między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Węgierską Republiką Ludową o współpracy w dziedzinie polityki społecznej, nie jest na podstawie art. 17 tej umowy i § 9 porozumienia wiążące w postępowaniu toczącym się na skutek wniosku złożonego w polskim organie ren-

towym. Błędna wykładnia tych przepisów dokonana w zaskarżonym wyroku spowodowała, że Sąd Apelacyjny nie zajął się kwestią spełnienia przez wnioskodawcę warunków określonych w art. 57 ustawy o emeryturach i rentach.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

=====